Adroddiad i'r	Cyngor
Dyddiad y Cyfarfod	14 Mai 2024
Swyddog Arweiniol	Catrin Roberts, Cefnogaeth Gorfforaethol: Pobl
Awdur yr adroddiad	Steve Price, Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd
Teitl	Adolygiad Blynyddol o Gydbwysedd Gwleidyddol a Phenodi Cadeiryddion y Pwyllgorau Craffu

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys gwybodaeth ar faterion yn ymwneud â phwyllgorau.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. Gan fod blwyddyn y cyngor newydd yn dechrau ym mis Mai mae'n briodol i'r Cyngor ystyried newidiadau yn y cydbwysedd gwleidyddol yn unol â gofynion statudol.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1. Bod y Cyngor yn ystyried y trefniadau cydbwysedd gwleidyddol ar gyfer dyrannu seddi pwyllgor.

3.2. Bod y Cyngor yn penodi 1 aelod i eistedd ar y Pwyllgor Safonau fel Cynghorydd Sir Ddinbych.

4. Manylion yr adroddiad

Adolygiad Blynyddol o Gydbwysedd Gwleidyddol

4.1. Mae Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 a Rheoliadau cefnogol yn gwneud darpariaeth ar gyfer cydbwysedd gwleidyddol yn aelodaeth y Cyngor i gael ei adlewyrchu yn aelodaeth pwyllgorau'r Cyngor (er nad yw'r Cabinet wedi ei gynnwys yn y gofyniad hwn o'r Ddeddf).

4.2. Mae aelodau'r Cyngor wedi eu rhannu yn grwpiau gwleidyddol gwahanol, gyda grŵp yn ddau neu fwy o gynghorwyr sydd yn arwyddo hysbysiad i'r awdurdod yn datgan eu bod yn dymuno cael eu cofnodi fel bod yn aelod o grŵp penodol. Mae rhwymedigaeth ar y Cyngor i sicrhau bod nifer y seddi ar bwyllgorau penodol (y rheiny wedi'u hadnabod yn ôl statud) wedi eu dyrannu i bob grŵp gwleidyddol yn yr un gyfran â'r nifer o aelodau ym mhob grŵp o aelodaeth y Cyngor. Er enghraifft, os yw aelodaeth Grŵp A yn cynrychioli traean o aelodau'r Cyngor, byddai Grŵp A yn cael traean o'r seddi ar y pwyllgorau sydd yn gorfod cael cydbwysedd gwleidyddol. Mae modd rhoi'r gofyniad i un ochr ar yr amod na fydd aelod o'r Cyngor yn pleidleisio yn erbyn gwneud hynny.

4.3. Mae'n ofynnol i'r Cyngor ystyried o leiaf yn flynyddol sut y mae aelodaeth ei bwyllgorau yn berthnasol i faint y grwpiau. Dangosir ffigurau cydbwysedd gwleidyddol cyfredol ac aelodaeth y pwyllgorau yn atodiadau 1 a 2 yn y drefn honno.

Pwyllgor Safonau

4.4. Mae'r rheoliadau llywodraethu ynghylch cyfansoddiad Pwyllgor Safonau'r Cyngor yn gofyn am bwyllgor o rhwng pump a naw aelod sy'n cynnwys unigolion sy'n annibynnol o'r Cyngor (Aelodau Lleyg neu Annibynnol), Cynghorwyr Sir a Chynghorydd Cyngor Tref a Chymuned. Mae 7 aelod ar Bwyllgor Safonau Sir Ddinbych, mae 2 ohonynt yn gynghorwyr sir.

4.5. Roedd y Cynghorydd Hugh Irving wedi'i benodi fel un o'r ddau gynghorydd sir ar y Pwyllgor Safonau, ond camodd i lawr yn gynharach eleni oherwydd y gallai beri gwrthdaro â'i rôl fel arweinydd grŵp. Mae'r gwrthdaro posibl yn codi o swyddogaethau statudol newydd y Pwyllgor Safonau i fonitro cydymffurfiaeth arweinwyr grwpiau gwleidyddol o ran eu dyletswydd gyfreithiol newydd i gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan aelodau eu grŵp.

4.6. Felly, gofynnir i'r Cyngor benodi 1 cynghorydd sir i'r sedd wag ar y Pwyllgor Safonau. Mae'r pwyllgor yn cyfarfod o leiaf 4 gwaith y flwyddyn ac ni wneir y penodiad dan reolau cydbwysedd gwleidyddol.

Penodi Cadeiryddion y Pwyllgorau Craffu

4.7 Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn darparu'r egwyddorion ar gyfer dyrannu Cadeiryddion y Pwyllgorau Craffu.

4.8 Er mwyn dynodi faint o swyddi cadeiryddion pwyllgorau Craffu sydd i'w dyrannu i'r grwpiau gweithredol, mae angen rhannu cyfanswm aelodaeth y grŵp neu grwpiau ar y Cabinet â chyfanswm aelodaeth y Cyngor ac yna lluosi'r rhif hwn â nifer y Pwyllgorau Craffu (sef 3). Os nad yw'n rhif cyfan, mae'r ffigwr yn cael ei dalgrynnu i lawr.

4.9 Byddai'r swyddi Cadeiryddion Pwyllgorau Craffu sy'n weddill yn cael eu rhoi i'r grwpiau nad ydynt ar y Cabinet a byddai dyraniadau'r grwpiau'n cael eu pennu drwy ddefnyddio cyfran o bob grŵp nad ydynt ar y Cabinet i gyfanswm yr aelodau nad ydynt ar y Cabinet.

4.10 Nid yw'r Mesur na'r canllawiau statudol cysylltiedig yn gwneud darpariaethau ar gyfer newid neu ail-benodi cadeiryddion craffu, ac eithrio pan fo'r cyfansoddiad gwleidyddol yn newid yn y Cabinet neu lle mae swydd cadeirydd craffu yn wag am ryw reswm. Felly mae penodi cadeiryddion am flwyddyn ddinesig newydd yn fater i'r grwpiau gwleidyddol i'w ystyried ac i roi gwybod am unrhyw newidiadau.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

5.1. Mae trefniadau cydbwysedd gwleidyddol yn ganolog i'r systemau democrataidd a phwyllgorau sy'n elfennau hanfodol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Nid oes unrhyw gostau a nodwyd yn codi o'r argymhellion yn yr adroddiad hwn i gynnal adolygiad blynyddol o ddyraniad seddi pwyllgor yn unol â gofynion cydbwysedd gwleidyddol.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

7.1. Nid oes angen Asesiad o'r Effaith ar Les ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Ymgynghorir â'r Cyngor a'r grwpiau gwleidyddol yn y Cyngor ar y materion a godwyd yn yr adroddiad hwn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. Nid oes unrhyw gostau ychwanegol yn deillio o'r argymhellion yn yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes rhywbeth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Byddai methu ag adolygu aelodaeth pwyllgorau, llenwi swyddi gwag ac ati, yn niweidiol i drefniadau llywodraethu'r Cyngor ac yn mynd yn groes i ofynion statudol.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989; Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011; Adran 111 Deddf Llywodraeth Leol 1972; Rheoliadau Pwyllgor Safonau (Cymru) 2001.